

Motion till riksdagen 2024/25:2961

av **Fredrik Malm (L)**

Runstensvård

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge runstensvården i Sverige högre prioritet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur en högre ambition för våra runstenar kan säkerställas också på längre sikt vad gäller ekonomiska resurser, ansvarsfördelningen mellan berörda aktörer och hur den vetenskapliga kvaliteten kan säkerställas och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

De runstenar som finns i Sverige är våra äldsta skriftliga, språkliga och historiska originalkällor. Det finns idag omkring 2 000 bevarade runstenar i Sverige, men fler än hälften av dem är i behov av vård.

Upplandsmuseet har genomfört en inventering av runstenar i Uppland. Under inventeringen besöktes 423 runinskrifter. Ett 30-tal bedömdes vara i behov av akut vård och en tredjedel var så täckta av lav och mossa att runor eller ornamentik inte gick att läsa. Därtill saknade hälften skyltning, eller så var skyltarna skadade eller oläsliga. Två tredjedelar saknade uppmålning eller var så blekta eller täckta med lav att det inte gick att bedöma uppmålningens kvalitet. Närmare hälften av stenarna står så att de skymms eller hotas av omkringliggande vegetation.

Det är orimligt att Sverige hanterar ett av våra allra viktigaste historiska kulturarv så slappt. Många är de som åkt för att besöka en runsten bara för att finna att den inte längre går att skilja från vilken sten som helst eller att den är i förfärande skick. En runsten är inte vilken stenbumling som helst. För att återställa en förfallen och överbevuxen runsten krävs minst två aktörer: en stenkonservator och en runolog (en språkforskare med särskild kompetens i runskrift och runsvenska).

Stenkonservatorn rengör stenen och runologen går igenom stenens runor, kontrollerar stenens läsning och målar upp stenen om det behovet finns. Runstensvård kan också vara komplicerat. Efter rengöring kan det bara efter något år börja växa lav igen. Stenar kan vara lagade med metoder som håller olika länge.

Runstensvården utfördes tidigare av Riksantikvarieämbetet, RAÄ. Sedan ett decennium tillbaka är emellertid ansvaret delat mellan RAÄ och länsstyrelserna. Länsstyrelserna ansvarar för stenkonserveringen medan det vetenskapliga ansvaret som utförs av runologer, inte minst uppmålning, finns kvar hos RAÄ. Det finns brister i båda dessa delar. Länsstyrelser prioriterar uppgiften i olika grad, och på Riksantikvarieämbetet finns i nuläget endast två runologer anställda, vilket är för få givet den vetenskapliga behandling som krävs. Runstensvård tar också längre tid med mer skonsamma metoder som håller laven borta längre. Samtidigt har kostnaderna för stenkonservering ökat.

Statistik visar att antalet utförda uppmålningar i vissa landskap minskat kraftigt det senaste årtiondet jämfört med årtiondet dessförinnan. I Västergötland, Uppland, Södermanland och Småland är nedgången mellan 80 och 100 procent. Det hänger samman med att antalet rengöringsinsatser minskat och att nya metoder för rengöring tar längre tid.

Runstensvården i Sverige bör prioriteras högre rent generellt och särskilt vad avser antalet personer som kan utföra det vetenskapliga arbetet. En sådan högre ambition kan regeringen avisera i regleringsbrev, budget och andra uppdrag till berörda myndigheter. Regeringen bör också låta utreda hur en sådan högre ambition för våra runstenar kan säkerställas också på längre sikt vad gäller ekonomiska resurser, ansvarsfördelningen mellan berörda aktörer och hur den vetenskapliga kvaliteten kan säkerställas.

Fredrik Malm (L)